

De Zwarte Stern in Groningen in 1999 en 2000

Martijn Bakker

In 1998 is verslag gedaan van de Zwarte Stern als broedvogel in de provincie Groningen. In dat jaar werd op twee plaatsen in de provincie gebreed. Dit artikel geeft een overzicht van de resultaten in 1999 en 2000.

Materiaal en methode

Evenals in 1998 zijn in 1999 en 2000 nestvlotten uitgelegd in de Veenhuizerstukken. De vlotjes uit 1998 zijn vervangen door nieuwe, wat grotere vlotten. De maten van deze vlotjes zijn 50 x 50 cm (goed voor één paar). Deze bestaan uit een raamwerk van hout, doorspannen met kippen-gaas. Twee PVC-buizen gevuld met PUR-

schuim dienen als drijvers. De vlotjes worden met elkaar verbonden door touw, en de afstand tussen elk vlot bedraagt één meter. Aan het eind van elke rij vlotten is een touw met een zware steen bevestigd. Deze houdt alles op zijn plaats. Op de vlotjes wordt wat modder en plantaardig materiaal uit de omgeving gelegd zodat het nestelen wordt vergemakkelijkt. De vlotten worden dicht bij elkaar gelegd zodat een hechte kolonie kan ontstaan. Zo kan de hele kolonie tegelijk eventuele predatoren zoals Bruine Kiekendief en Blauwe Reiger te lijf gaan. De vlotten worden eind april gelegd, ongeveer één maand voordat de Zwarte Sterns met broeden beginnen. In 1999 zijn dertien vlotjes gelegd en in 2000 zestien vlotjes. In het gebied lagen toen al tien vlotten van Staatsbosbeheer. Gedurende het broedseizoen zijn de vlotjes twee keer gecontroleerd om de legselgrootte te bepalen. Tijdens de kuikenfase is vanaf de oever met een telescoop gekeken, om te voorkomen dat de kuikens door de versto-

Broedvlotjes met Zwarte Sterns, mei '00 Veenhuizerstukken.

Foto Martin Luursen

ring van de vlotjes af zouden zwemmen. Ook is het aantal broedparen vastgesteld. De legfels op de vlotten van SBB zijn niet gecontroleerd.

Resultaten

Aantal paren en nestplaatskeuze

In 1999 werden in de Veenhuizerstukken minimaal veertien paren vastgesteld. Van elf paren is het nest gevonden. Tijdens de storm die begin juni van dat jaar over Nederland trok, zijn enkele vlotjes over de kop geslagen. De vlotjes zijn kort daarna opnieuw uitgelegd en werden al weer snel bezet door Zwarte Sterns. Na verlies van het eerste legfel kunnen Zwarte Sterns een vervolglegfel produceren (Makatsch 1974). Van de elf gevonden nesten lagen er negen op de vlotjes. Van twee paren werd een natuurlijk nest gevonden. Deze nesten lagen op kleine modderbankjes van half drooggevalen pollen rietgras. In 2000 werden 23 broedparen vastgesteld (incl. SSB-vlotten). Alle 23 paren maakten gebruik van de vlotjes. Er werden geen broedsels op natuurlijke plaatsen gevonden. Mogelijk hebben individuele paartjes buiten de kolonie gebroed. In het gebied werden nog eens zeven broedparen vastgesteld (mond. med. N. de Vries). In de vloeivelden Blekslage werden in 1999 en 2000 geen Zwarte Sterns waargenomen. Ook in het Westerkwartier werden in beide jaren geen broedgevalen vastgesteld (mond. med. N. Boele, J. Hui-zenga SBB). Het kan zijn dat elders in de provincie nog door individuele paartjes is gebroed.

Legfelgrootte

In 1999 werden de vlotjes gecontroleerd op 6 en 25 juni. De gemiddelde legfelgrootte bedroeg 2,9 ($n = 8$). Drie van de elf nesten zijn niet in de berekening opgenomen omdat zich op deze vlotjes al kuikens bevonden. In 2000 zijn de vlotjes op 29 mei, 8 juni, en 6 juli op eieren en/of jongen gecontroleerd. De gemiddelde legfelgrootte was 2,7 ($n = 19$). In tabel 1 is het aantal nesten met legfelgrootte weergegeven.

Tabel 1. Het aantal nesten met legfelgrootte in 1998 (Bakker & Luijten 1999), 1999 en 2000.

Aantal eieren	1	2	3	4
1998	1	4	11	1
1999	-	1	7	-
2000	2	1	16	-

Aantal jongen

Het vaststellen van het aantal kuikens is erg moeilijk omdat de pulli bij benadering van de vlotjes af kunnen zwemmen. Door een telescoop kan men wel zien op welke vlotten zich kuikens bevinden, maar vaak niet de aantallen vaststellen. Hierdoor is

Zwarte Stern in broedkleed, 9 mei '00 Veenhuizerstukken.

Foto Martin Luursen

een betrouwbare telling niet mogelijk. Bij een bezoek in juli 1999 werden minimaal twaalf vliegvlugge jongen gezien. Dit moet als minimumaantal worden beschouwd, omdat jonge dieren zich al over het gebied verspreid kunnen hebben. Tijdens een bezoek op 8 juni 2000 werden op elf vlotten kuikens waargenomen. Bij een later bezoek in juli werden minimaal 21 vliegvlugge jongen gezien. Ook dit moet als een minimum gezien worden. Met de telescoop zijn ook enkele voedselvluchten en voedingen gezien. Er werden kleine visjes of grote insecten (libellen) gevoerd. Deze werden in de directe omgeving gevangen boven het water of boven land. Zwarte Sterns die boven land foerageerden hadden een duidelijke voorkeur voor pas gemaaid grasland of percelen met gerst. Wat daar precies gevangen werd is onduidelijk.

Conclusie en discussie

De Veenhuizerstukken bij Stadskanaal herbergt hoogstwaarschijnlijk de laatste kolonie Zwarte Sterns in Groningen. De kwaliteit van het water, de aanwezigheid van waterplanten, het voorkomen van drijvende pollen rietgras, verlandingszones, voldoende voedsel, de openheid en grootte van het gebied zijn waarschijnlijk de redenen waarom de soort hier nog broedt. Mogelijk missen andere ogenschijnlijk geschikte gebieden in de provincie Groningen één van deze factoren. Na de enorme aantallen in 1992 en 1993 (meer dan vijftig paren) kwam het in 1994 en 1995 tot een dieptepunt met minder dan tien paren. Vanaf 1996 tot 2000 schommelen de aantallen tussen de dertien en dertig paren. Dat het aantal paren per jaar zo verschilt is moeilijk te verklaren. Het kan zijn dat wanneer het aantal paren bij ons hoog is, andere gebieden buiten de provincie Groningen in dat jaar ongeschikt zijn om te broeden. Doortrekkende Zwarte Sterns worden mogelijk aangetrokken door de vaste broedpaartjes in de Veenhuizerstukken. Over de terugkeer van dezelfde broedparen vanuit de overwinteringsgebieden is mij niets bekend.

In het jaar 2000 broedden alle vastgestelde broedparen op vlotjes. Het broeden op vlotjes heeft voor Zwarte Sterns enige voordelen: een geschikte nestplaats is snel gevonden, de legfels zijn veilig bij wisselende waterstanden en de kolonie is compact. Een nadeel is echter dat bij zware storm vlotjes over de kop kunnen slaan.

Dit gebeurde begin juni van het jaar 1999. Nadat de vlotjes opnieuw waren gelegd, werden de vlotjes weer snel in bezit genomen door Zwarte Sterns. Omdat het aantal paren in de kolonie niet toenam, is het aannemelijk dat het hier om nalegels ging, ook gezien de late datum (25 juni) waarop de legfels werden gevonden. Er werd in 2000 eerder met de eileg begonnen dan in 1999. Dit had waarschijnlijk te maken met het warme weer in april van dat jaar, want de eerste Zwarte Sterns werden al op 6 mei waargenomen. Omdat bezoeken in de jongenfase niet zijn uitgevoerd, is over het exacte broedsucces niets betrouwbaars te zeggen.

Of de laatste populatie Zwarte Sterns van Groningen zich nog kan handhaven, of dat er zich zelfs op andere plaatsen in de provincie nog Zwarte Sterns kunnen vestigen, blijft moeilijk te zeggen. Mogelijk bieden de geplande natuurontwikkelingen in midden-Groningen nieuwe kansen voor de soort.

Dankwoord

Door financiële steun van de Provincie Groningen werd het mogelijk om de vlotten te bouwen. Leon Luijten en Martin Luursen wil ik graag bedanken voor het helpen bij het sjouwen en leggen van de vlotjes.

Literatuur

- Bakker M & Luijten L, 1999. Zwarte Sterns in Groningen in 1998. De Grauwe Gors 27 (2): 157-160.
Makatsch W, 1974. Die Eier der Vögel Europas 1. Neumann Verlag.

Werkgroep Zwarte Stern Groningen

*Martijn Bakker
Bovenburen 239
9675 HE Winschoten*